

Santiago Brugalla, enquadernador d'avantguarda

Petita semblança professional i humana de l'enquadernador d'art Santiago Brugalla Aurignac, l'obra del qual ha assolit renom internacional per la seva qualitat i un estil trencador que ha fet escola.

Per Aitor Quiney

Fins fa poc, concretament fins al 2008, si es pujava pel carrer Aribau des de la plaça Universitat, es podia entrar al pàrquing que hi ha a mà esquerra, on, al final del tot, es podia trobar un rètol de lletres grans i negres sobre un fons blanc de llautó el nom "Brugalla". El taller estava obert des del 1931 coincidint amb l'arribada de la Segona República. Al taller sempre s'hi va parlar el català. I també el francès, ja que el propietari, un jove

enquadernador anomenat Emili Brugalla s'havia casat amb la francesa Clemència Aurignac, a qui va conèixer a París uns anys abans mentre estudiava enquadernació i daurat a mà.

El 1929, Emili Brugalla guanyà una medalla d'or a l'Exposició Universal de Barcelona per la decoració del llibre *Faust*, una decoració a base de mosaics de pell on representava el savi alemany que vengué la seva ànima a Mefistòfil. El savi apareix amb el cap baix cobert per la mà en senyal de penediment. Aquest any de l'Exposició nasqué el seu primer fill, Santiago Brugalla, el qual amb el temps situarà el nom del taller en els llocs més alts dels tallers d'enquadernació artística mundial. Santiago Brugalla Aurignac —o Jacs, com se li deia familiarment— acaba de morir quan anava a fer 92 anys. Una vida sencera, des dels 14 anys, dedicada a l'enquadernació i a la comprensió de les formes i els signes.

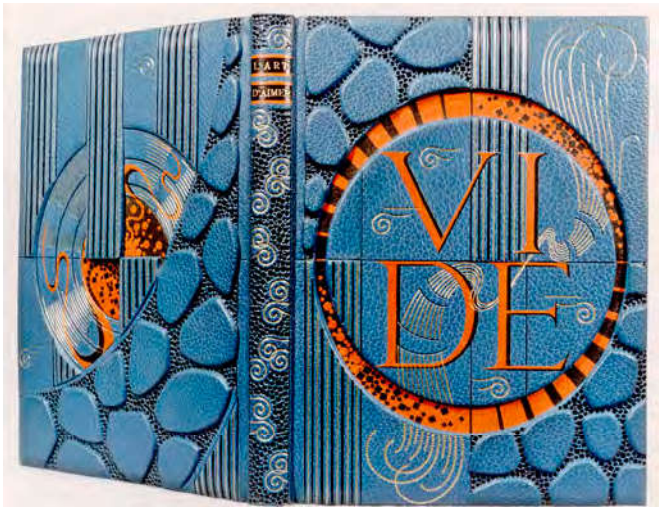
A casa va beure d'una cultura humanista fomentada pel seu pare, que ell va anant augmentat a base d'estudis a l'Institut del Teatre sota la tutela de l'escenògraf Josep Mestres i Cabanes, on el 1945 va guanyar el Premi Extraordinari d'Escenografia Salvador Alarma, a l'Escola Masana i a l'Escola Llotja, on va ser deixeble de Teodoro Miciano —un dels gravadors més importants del moment i col·laborador habitual del taller Brugalla. Això era el 1952. Aquesta cultura l'encomanaria més endavant als seus dos fills, Emili i Isaura.

En aquells moments, la professió d'enquadernador d'art estava dins del que s'anomenava la menestralia i funcionava com a gremi. Els anys quaranta foren els de l'afermament del taller a nivell nacional i internacional gràcies a la qualitat de les obres d'Emili Brugalla. És quan Santiago Brugalla supera l'aprenentatge i entra a treballar de ple al taller, i hi fa dissenys decoratius d'enquadernacions clàssiques amb daurats i mosaics de pell. A banda d'aquesta aptitud vers una tècnica ben difícil, als anys seixanta Santiago Brugalla comença a desenvolupar un nou llenguatge plàstic i presenta la seva obra a concursos i certàmens internacionals, en els quals queda sempre en els primers llocs, i guanya premis com el prestigiós Paul Bonet de 1971 per l'enquadernació del *Thésée* d'André Gide amb litografies de Mariano Andreu (1947). La firma, però, serà la mateixa que la del pare: "Brugalla", motiu pel qual, la historiografia que se n'ha ocupat fins fa pocs anys, atorgava l'autoria de moltes de les seves enquadernacions a Emili Brugalla.

Les revistes especialitzades que reproduïen les obres del taller alimentaven aquest desentert. I és que ja, a finals dels seixanta, Emili Brugalla bàsicament ensenyava l'obra del fill amb

A la imatge de l'esquerra, Santiago Brugalla amb l'enquadernació del llibre *Los ojos de Picasso* de Rafael Alberti, 1967. Dalt, Emili i Santiago Brugalla al taller, c. 1965. Baix enquadernació del llibre *L'art d'aimer* de Publi Ovidi, 1969 i Santiago Brugalla amb l'enquadernació del llibre *Le bal masqué* de Marcel Jouhandeau, 1979.

una personalitat molt diferenciada de la del seu pare. Tota l'obra de Santiago Brugalla era de disseny propi i assolí el relleu més important d'una generació de bons enquadernadors catalans, com Ramon Gómez i Manuel Bueno. Les decoracions de Santiago Brugalla, sense menysprear la tècnica clàssica però més properes a una aparent improvisació, estaven inspirades en les arts decoratives i en les arts pictòriques del moment, però també en Gaudí, un gran referent.

Colors, relleus i una composició abstracta foren la base de les seves decoracions, les quals, aplicades en pell sobre tota la superfície del llibre obert per ser mostrat com un quadre, adquirien una dimensió plàstica de gran potència. Santiago obrí així un nou camí en el llenguatge de la nova enquadernació, la influència del qual es nota en l'enquadernació artística actual dels enquadernadors més joves. Aquesta influència parteix de la gran mostra que es va fer a la Biblioteca Nacional de Madrid sota el títol "La encuadernación española actual" (1986), dirigida pel director tècnic Manuel Carrión Gútiez. Santiago presentà bàsicament obres de les col·leccions americanes d'Alice Galvin i Jill Oriane, així com les obres encarregades pel col·leccionista Bartolomé March.

Llibres de bibliòfil de gran format com *La Alhambra* (1977) amb serigrafies del membre del grup El Paso Eusebi Sempere, *L'art d'aimer* d'Ovidi (1935), *Poemes* de Mao Tse-tung il·lustrats per Salvador Dalí (1967), *Le bal masqué* de Jouhandeau amb litografies d'Oscar Kokoschka (1967), *The Comanche Indians* de James Abert (1970) o *Los ojos de Picasso* de Rafael Alberti (1966), entre nombroses obres. El catàleg d'aquesta exposició reproduïa les seves enquadernacions, les quals, si es comparaven amb la resta d'obres mostrades, deixaven clar quin camí havia de seguir l'enquadernació més avançada.

Les obres posteriors mostren una evolució en el llenguatge que sintetitza les formes i aporten moviment com les enquadernacions que va fer per a l'edició *Les tragèdies de Macbeht i de Juli Cèsar* (2006), amb aiguaforts i dibuixos de Manuel Boix, o per a *L'Atlàntida* de Verdaguer, amb il·lustracions de Miquel Plana (1992) —ambdues edicions publicades per l'Associació de Bibliòfils de Barcelona, de la qual Santiago va ser membre amb el número 100 ocupant la vacant del pare. Aquestes dues obres es conserven a la Biblioteca de Catalunya, on van entrar el 2008 quan aquesta institució adquirí el taller sencer amb tota la maquinària, l'arxiu i la biblioteca, i passà a formar part del patrimoni català.

Malauradament no hem pogut fer encara cap estudi definitiu ni cap monografia sobre Santiago Brugalla, que clama a crits que es faci. Seria de justícia. Descansa en pau, amic i estimat. ●